

वाचोयुक्तिर्भवेद्वागारम्भो द्वादश एव सः ।
 तत्राभाषणमालापः प्रलापो वचनं बहु ॥ ५१ ॥
 विलापो दुःखवचनमनुलापोऽसकृद्वचः ।
 संलाप उक्तप्रत्युक्तमपलापोऽन्यथावचः ॥ ५२ ॥
 वार्ता प्रयाणं संदेशो निर्देशः प्रतिपादनम् ।
 तत्त्वादेशोऽतिदेशोऽयमपदेशोऽन्यवर्णनम् ॥ ५३ ॥
 उपदेशश्च शिक्षावाग्व्याजोक्तिरपदेशकः ।
 बोधाय (?) एष व्यापारः सुबुद्धयारम्भ इष्यते ।
 तस्य मेदास्त्रयस्ते च रीतिवृत्तिप्रवृत्तयः ॥ ५४ ॥
 इत्यादिमहापुराणे आग्नेये शृङ्गारादिरसनिरूपणं नामैकोन-
 चत्वारिंशदधिकत्रिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ३३९ ॥

अथ रीतिनिरूपणम् ।

अग्निरुवाच—

वाग्विद्यासंप्रतिज्ञाने रीतिः सापि चतुर्विधा ।
 पाञ्चाली गौडदेशीया वैदर्भी लाटजा तथा ॥ १ ॥
 उपचारयुता मृद्वी पाञ्चाली ह्रस्वविग्रहा ।
 अनवस्थितसंदर्भा गौडीया दीर्घविग्रहा ॥ २ ॥
 उपचारैर्न बहुभिरुपचारैर्विवर्जिता ।
 नातिकोमलसंदर्भा वैदर्भी मुक्तविग्रहा ॥ ३ ॥
 लाटीया स्फुटसंदर्भा नातिविस्फुटविग्रहा ।
 परित्यक्तापि भूयोभिरुपचारैरुदाहृता ॥ ४ ॥
 क्रियास्त्रविषमा वृत्तिर्भारत्यारभटी तथा ।
 कैशिकी सात्त्वती चेति सा चतुर्धा प्रतिष्ठिता ॥ ५ ॥
 वाक्प्रधाना नरप्राया स्त्रीयुक्ता प्राकृतोक्तिता ।
 भरतेन प्रणीतत्वाद् भारती रीतिरुच्यते ॥ ६ ॥
 चत्वार्यङ्गानि भारत्या वीथी प्रहसनं तथा ।
 प्रस्तावना नाटकादेर्वीथ्यङ्गानि त्रयोदश ॥ ७ ॥
 उद्धातकं तथैव स्यालपितं स्याद् द्वितीयकम् ।
 असत्प्रलापो वाक्छेणी नालिका विपणं तथा ॥ ८ ॥
 व्याहारस्त्रिमतं चैव च्छलावस्कन्दिते तथा ।
 गण्डोऽथ मृदवश्चैव त्रयोदशमथोचितम् ॥ ९ ॥
 तापसादेः प्रहसनं परिहासपरं वचः ।
 मायेन्द्रजालयुद्धादिबहुलारभटी स्मृता ।
 संक्षिप्तकारपातौ च वस्तुत्थापनमेव च ॥ १० ॥
 इत्यादिमहापुराणे आग्नेये रीतिनिरूपणं नाम चत्वारिंश-
 दधिकत्रिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ३४० ॥